

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (devintoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. balandžio 25 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Sąlyga, numatanti, kad vartotojas sumoka su sutartimi susijusias išlaidas – Galutinis teismo sprendimas, kuriuo ši sąlyga pripažįstama nesąžininga ir negaliojančia – Ieškinys dėl pagal nesąžiningą sąlygą sumokėtų sumų grąžinimo – Senaties termino pradžia“

Byloje C-484/21

dėl *Juzgado de Primera Instancia nº 20 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 20, Ispanija) 2021 m. liepos 22 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2021 m. rugpjūčio 6 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

F C C,

M A B

prieš

Caixabank SA, anksčiau – *Bankia SA*,

TEISINGUMO TEISMAS (devintoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė O. Spineanu-Matei, teisėjai S. Rodin (pranešėjas) ir L. S. Rossi,

generalinis advokatas A. M. Collins,

posėdžio sekretorė L. Carrasco Marco, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. spalio 19 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- F C C ir M A B, atstovaujami *abogados* I. Fernández Grañeda, F. Gómez Hidalgo Terán ir J. Zaera Herrera,
- *Caixabank SA*, atstovaujamos *abogados* J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, J. Rodríguez Cárcamo ir E. Valencia Ortega,

* Proceso kalba: ispanų.

- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos A. Ballesteros Panizo ir A. Pérez-Zurita Gutiérrez,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* G. Rocchitta,
- Europos Komisijos, atstovaujamos J. Baquero Cruz ir N. Ruiz García,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant dviejų vartotojų F C C ir M A B ginčą su kredito įstaiga *Caixabank SA* (anksčiau – *Bankia SA*) dėl reikalavimo grąžinti sumas, sumokėtas pagal sutarties sąlygą, kuri galutiniu teismo sprendimu buvo pripažinta nesąžininga.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:
„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“
- 4 Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:
„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir [verslininkų] konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

Ispanijos teisės aktai

- 5 2002 m. gruodžio 30 d. *Ley 29/2002, primera Ley del Código Civil de Cataluña* (Įstatymas Nr. 29/2002, pirmasis Įstatymas dėl Katalonijos civilinio kodekso, BOE, Nr. 32, 2003 m. vasario 6 d.; toliau – Katalonijos civilinis kodeksas) 121-20 straipsnyje numatyta:
- „Bet kurios rūšies reikalavimų senaties terminas baigiasi po dešimties metų, išskyrus atvejus, kai subjektas teisę į juos įgijo anksčiau, taikant įgyjamąją senatį, arba kai šiame kodekse ar specialiuose teisės aktuose nustatyta kitaip.“
- 6 Katalonijos Civilinio kodekso 121-23 straipsnio 1 dalyje nustatyta:
- „Senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai, atsiradus reikalavimui ir esant galimybei jį įgyvendinti, teisę į reikalavimą turintis asmuo sužino arba gali pagrįstai žinoti šį reikalavimą pagrindžiančias aplinkybes ir tai, kuriam asmeniui jis gali būti pareikštas.“
- 7 Šio kodekso 121-11 straipsnyje nustatyta:
- „Senaties termino nutraukimo pagrindai yra:
- a) ieškinio pareiškimas teisme, net jeigu jis atmetamas dėl procesinio trūkumo;
 - b) su reikalavimu susijusios arbitražo procedūros inicijavimas arba prašymo, kad teismas paskirtų arbitrus, pateikimas;
 - c) reikalavimo pareiškimas neteismine tvarka;
 - d) asmens, kuriam per senaties terminą gali būti pareikštas reikalavimas, atliktas teisės pripažinimas arba atsisakymas pasinaudoti senaties terminu.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 8 Pagrindinės bylos šalys 2007 m. sudarė hipoteka užtikrintą paskolos sutartį. Kadangi 2019 m. gegužės 2 d. *Juzgado de Primera Instancia nº 50 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 50, Ispanija) sprendimu ši sutarties sąlyga, pagal kurią ieškovai pagrindinėje byloje turėjo sumokėti visas su hipotekos sudarymu susijusias išlaidas (toliau – sąlyga dėl išlaidų), buvo pripažinta negaliojančia, ieškovams pagrindinėje byloje buvo grąžintos sumos, kurias jie sumokėjo kaip notaro mokesčius.
- 9 2021 m. vasario 23 d. jie pateikė ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme – *Juzgado de Primera Instancia nº 20 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 20, Ispanija) su prašymu grąžinti pagal sąlygą dėl išlaidų kaip registracijos mokesčių ir administravimo išlaidas sumokėtas sumas, iš viso 295,36 EUR.
- 10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme *Caixabank* teigia, kad ieškovų pagrindinėje byloje ieškinio senaties terminas yra pasibaigęs. Jos teigimu, senaties terminas, kuris pagal Katalonijos civilinį kodeksą yra dešimt metų, prasidėjo tą 2007 m. dieną, kai buvo sudaryta hipoteka ir sumokėtos sumos, kurias prašomas grąžinti pagrindinėje byloje.

11. Ieškovai pagrindinėje byloje savo ruožtu tvirtina, kad, remiantis 2021 m. balandžio 22 d. Sprendime *Profi Credit Slovakia* (C-485/19, EU:C:2021:313) pateiktais išaiškinimais, senaties terminas prasidėjo tik tą dieną, kai *Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 50) sąlyga dėl išlaidų pripažino negaliojančia. Jie priduria, kad 2021 m. birželio 10 d. Sprendime *BNP Paribas Personal Finance* (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470) Teisingumo Teismas pareiškė, jog senaties terminas negali prasidėti sutarties sudarymo dieną.
12. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo teigimu, reikia išsiaiškinti, kuriuo momentu galima laikyti, kad vartotojas sužinojo faktines aplinkybes, kuriomis grindžiamas ieškinys dėl sumų, sumokėtų pagal negaliojančią pripažintą sąlygą, grąžinimo. Jo teigimu, nekyla jokių abejonių, kad būtų paisoma Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies, taigi ir Sąjungos teisės veiksmingumo principo, jeigu senaties terminas prasidėtų tą dieną, kai sąlyga dėl išlaidų pripažinta negaliojančia. Vis dėlto, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo teigimu (tiesa, tai diskutuotina), ta pradžia gali būti ir diena, kai atitinkamas vartotojas sumokėjo šias sumas, arba data, kai *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) priėmė sprendimą, kuriuo standartinė sąlyga, sutampanti su sąlyga dėl išlaidų, pripažinta nesąžininga.
13. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jeigu senaties terminas būtų pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai sumokėtos išlaidos, tokiu atveju ieškinio senaties terminas būtų pasibaigęs ir vartotojai negalėtų susigrąžinti nepagrįstai sumokėtų sumų. Vis dėlto, jeigu senaties terminas būtų pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai paskelbtas pirma nurodytas *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimas, t. y. 2015 m. gruodžio 23 d., arba dienos, kai teismo sprendimu sąlyga dėl išlaidų buvo pripažinta negaliojančia, šiuo atveju – 2019 m. gegužės 2 d., dešimties metų senaties terminas nebūtų pasibaigęs ir jiems vis dar galėtų būti atlyginta jų patirta žala.
14. Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 20) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
 - „1. Ar tai, kad ieškinio, kuriame reikalaujama kompensuoti pagal nesąžiningą sąlygą, kaip antai sąlygą dėl išlaidų, sumokėtas sumas, senaties terminas prasideda anksčiau, nei ši sąlyga buvo pripažinta negaliojančia kaip nesąžininga, atitinka [Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos] 38 straipsnį, Sąjungos teisės veiksmingumo principą ir [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 dalį bei 7 straipsnio 1 dalį?
 2. Ar tai, kad tokio senaties termino pradžia laikoma data, kai teismas, turintis teisę formuoti teismų praktiką, kaip antai *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), paskelbia sprendimą, kuriame konstatuojama, kad tam tikra sąlyga yra nesąžininga, neatsižvelgiant į tai, ar konkretus vartotojas žino ar nežino šio sprendimo turinį, atitinka Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 38 straipsnį, Sąjungos teisės veiksmingumo principą ir Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį bei 7 straipsnio 1 dalį?

3. Ar tai, kad ilgalaikės sutartyje numatyta, jog reikalavimo, kuriuo reikalaujama kompensuoti išlaidas, sumokėtas [pagal nesąžiningą sąlygą] dėl hipotekos sudarymo, senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo šio sumokėjimo datos, nes tuo sumokėjimo momentu nesąžininga sąlyga netenka galios ir nėra rizikos, kad ši sąlyga vėl bus taikoma, atitinka Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 38 straipsnį, Sąjungos teisės veiksmingumo principą ir Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį?“

Dėl prejudicinių klausimų

- 15 Visų pirma reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principo turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali sukurti padarinių vartotojui. Taigi teismo konstatavimas, kad tokia sąlyga yra nesąžininga, iš principo turi lemti vartotojo teisinės ir faktinės padėties, kurioje jis būtų, jei nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 61 punktą ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 57 punktą).
- 16 Tuo remiantis darytina išvada, kad nacionalinio teismo pareiga netaikyti sutarties nesąžiningos sąlygos, pagal kurią privaloma mokėti sumas, kurios, kaip vėliau paaiškėja, yra nepagrįstos, iš principo reiškia atitinkamą restitucinį poveikį šių sumų atžvilgiu (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 62 punktą ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 58 punktą).
- 17 Iš tiesų, jeigu tokio poveikio nebūtų, galėtų būti paneigtas atgrasomasis poveikis, kurio pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, siejamą su jos 7 straipsnio 1 dalimi, siekiama pripažįstant, kad vartotojų ir verslininkų sutartyse yra nesąžiningų sąlygų (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 63 punktą ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 58 punktą).
- 18 Iš tiesų Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės numatytų, jog nesąžiningos sąlygos nebūtų privalomos vartotojui, „kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose [nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis]“ (2009 m. spalio 6 d. Sprendimo *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, 57 punktą ir 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 64 punktą).
- 19 Vis dėlto nacionalinis teisinis Direktyvoje 93/13 vartotojams garantuojamos apsaugos reglamentavimas negali pakeisti šios apsaugos apimtį, taigi ir jos turinio, ir taip sumenkinti šios apsaugos veiksmingumo sustiprinimo, kurio Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė priimdamas vienodas teisės normas dėl nesąžiningų sąlygų, kaip nurodyta Direktyvos 93/13 dešimtoje konstatuojamojoje dalyje (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 65 punktą ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 60 punktą).
- 20 Taigi, nors valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turi nustatyti taisykles, kurias taikant konstatuojamas nesąžiningas sutartyje įtvirtintos sąlygos pobūdis ir kyla konkrečių šio konstatavimo pasekmių, vis dėlto toks konstatavimas turi leisti atkurti teisinę ir faktinę padėtį,

kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos, visų pirma suteikiant teisę susigrąžinti tai, ką jo nenaudai verslininkas nepagrįstai įgijo pagal minėtą nesąžiningą sąlygą (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 66 punktas ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Bank M. (Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės)*, C-520/21, EU:C:2023:478, 61 punktas).

Dėl pirmojo ir trečiojo klausimų

- 21 Pirmuoju ir trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis bei Pagrindinių teisių chartijos 38 straipsnis turi būti aiškinami kaip draudžiantys, kad ieškinio, kuriuo vartotojas prašo grąžinti sumas, sudarant su verslininku sutartį sumokėtas pagal sutarties sąlygą, kuri jau sumokėjus tas sumas priimtu galutiniu teismo sprendimu buvo pripažinta nesąžininga, senaties terminas būtų pradedamas skaičiuoti nuo šio sumokėjimo dienos arba, bet kuriuo atveju, prieš šiuo teismo sprendimu pripažįstant tą sąlygą negaliojančia.
- 22 Šiuo klausimu reikia priminti kad iš suformuotos jurisprudencijos matyti, jog, jei nėra konkrečią sritį reglamentuojančių Sąjungos nuostatų, pagal procesinės autonomijos principą kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti reglamentuotos ieškinių ir skundų, skirtų teisės subjektų iš Sąjungos teisės kildinamoms teisėms užtikrinti, procesinės taisyklės, su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios nei taisyklės, reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netampa praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) (2021 m. balandžio 22 d. Sprendimo *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, 52 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 23 Dėl veiksmingumo principo (šioje byloje nagrinėjamas tik jis) reikia priminti, kad kiekvienas atvejis, kai kyla klausimas, ar dėl nacionalinės procesinės taisyklės yra neįmanoma arba pernelyg sudėtinga taikyti Sąjungos teisę, turi būti vertinamas atsižvelgiant į šios nuostatos vietą visame įvairiose nacionalinėse institucijose vykstančiame procese, pačią proceso eigą ir jo ypatumus. Turint tai omenyje, prireikus reikia atsižvelgti į pagrindinius nacionalinės teismų sistemos principus, kaip antai teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo principą ir tinkamą proceso eigą (2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 24 Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad valstybių narių pareiga užtikrinti iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių veiksmingumą reiškia, be kita ko, kiek tai susiję su iš Direktyvos 93/13 kylančiomis teisėmis, veiksmingos teisminės gynybos reikalavimą, taip pat įtvirtintą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje, kuris taikomas ir apibrėžiant procesines taisykles, susijusias su tokiomis teisėmis grindžiamais ieškiniiais (2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 25 Dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo senaties termino ypatybių analizės Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ji turi būti susijusi su tokio termino trukme ir jo taikymo tvarka, įskaitant įvykį, su kuriuo siejama šio termino eigos pradžia (2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 26 Nors Teisingumo Teismas nusprendė, kad vartotojo pareikštam ieškiniui, kuriuo prašoma pripažinti verslininko su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, jokie senaties termino negali būti taikoma (2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 38 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), jis patikslino, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias senaties terminas taikomas tokio vartotojo ieškiniui dėl šio konstatavimo restitucinių pasekmių pareikšti, jei laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 39 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 27 Taigi darytina išvada, kad senaties termino taikymas ieškiniams dėl sumų grąžinimo, vartotojų pareikštiems siekiant apginti iš Direktyvos 93/13 kylančias savo teises, savaime neprieštarauja veiksmingumo principui, jeigu dėl jo taikymo šioje direktyvoje suteiktų teisių įgyvendinimas netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 28 Vis dėlto reikia atsižvelgti į tai, kad, palyginti su verslininku, vartotojų padėtis yra mažiau palanki tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl turimos informacijos lygio, dėl to jie priversti sutikti su verslininko iš anksto nustatytais sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui. Be to, reikia priminti, kad vartotojai gali nežinoti apie hipoteka užtikrintoje paskolos sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą arba nesuvokti savo teisių pagal Direktyvą 93/13 apimties (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 10 d. Sprendimas *BNP Paribas Personal Finance* (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 45 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 29 Šiame kontekste Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad senaties termino, kuris pradėdamas skaičiuoti po šios sutarties pasirašymo, taikymas reiškia, kad vartotojas gali prašyti sugrąžinti sumas, sumokėtas vykdant nesąžininga pripažintą sutarties sąlygą, tik per tam tikrą laikotarpį nuo sutarties pasirašymo, neatsižvelgiant į tai, ar jis žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šios sąlygos nesąžiningumą, o tai gali lemti, kad šiam vartotojui bus pernelyg sudėtinga naudotis Direktyvos 93/13 suteikiamomis teisėmis ir atitinkamai bus pažeistas veiksmingumo principas, siejamas su teisinio saugumo principu (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 91 punktą; pagal analogiją taip pat žr. 2021 m. balandžio 22 d. Sprendimo *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, 63 punktą).
- 30 Taigi nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad, atsižvelgiant į tai, jog sąlyga dėl išlaidų sukėlė pasekmių sutarties sudarymo momentu, sutampančiu su tuo, kuriuo sumokėtos šios išlaidos, ieškinio dėl šių išlaidų grąžinimo senaties terminą pradėjus skaičiuoti nuo šio sudarymo ir sumokėjimo, tai lemtų, kad ieškovams pagrindinėje byloje pareiškiant ieškinį jo senatis jau būtų pasibaigusi, neatsižvelgiant į tai, ar vartotojai žinojo ar bent galėjo pagrįstai žinoti, kad sąlyga dėl išlaidų buvo nesąžininga.
- 31 Atsižvelgiant į šio sprendimo 28 ir 29 punktuose primintą jurisprudenciją, reikia konstatuoti, kad sutarties, kurioje yra nesąžininga sąlyga, sudarymo ir atitinkamų išlaidų sumokėjimo diena *per se* negali būti senaties termino pradžia.
- 32 Vis dėlto tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, tą dieną, kai sprendimas, kuriuo atitinkama sutarties sąlyga pripažinta nesąžininga ir dėl to – negaliojančia, tapo galutinis, vartotojas tikrai žinojo, kad ši sąlyga buvo neteisėta. Taigi iš principo būtent nuo šios datos šis

naudotojas gali veiksmingai pasinaudoti teisėmis, kurias jam suteikia Direktyva 93/13, ir atitinkamai gali prasidėti ieškinio dėl restitucijos, kurio pagrindinis tikslas – kad būtų atkurta teisinė ir faktinė naudotojo padėtis, kurioje jis būtų, jei nebūtų minėtos sąlygos – senaties terminas, kaip matyti iš šio sprendimo 15 ir 20 punktų.

- 33 Iš tiesų tuo momentu dėl to, kad tai yra *res judicata* galią turintis teismo sprendimas, skirtas atitinkamam naudotojui, šis naudotojas gali sužinoti apie nagrinėjamos sutarties sąlygos nesąžiningumą ir pats įvertinti galimybę per nacionalinėje teisėje nustatytą terminą pareikšti ieškinį dėl pagal šią sąlygą sumokėtų sumų grąžinimo.
- 34 Taigi senaties terminas, prasidedantis tą dieną, kurią sutarties sąlygą pripažįstantis nesąžininga ir dėl to – negaliojančia, sprendimas tampa galutinis, yra suderinamas su veiksmingumo principu, nes naudotojas turi galimybę susipažinti su savo teisėmis iki šio termino pradžios arba pabaigos (2021 m. birželio 10 d. Sprendimas *BNP Paribas Personal Finance* (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 46 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 35 Vis dėlto reikia pažymėti, kad nors, kaip matyti iš šio sprendimo 29 punkte primintos jurisprudencijos, pagal Direktyvą 93/13 draudžiama, kad ieškinio dėl sumų, kurias atitinkamas naudotojas sumokėjo pagal nesąžiningą sutarties sąlygą, grąžinimo senaties terminas galėtų prasidėti neatsižvelgiant į tai, ar šis naudotojas žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šios sąlygos nesąžiningumą, pagal šią direktyvą nedraudžiama, kad verslininkas turėtų galimybę įrodyti, jog šis naudotojas žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šį nesąžiningumą prieš sprendimo, kuriuo ši sąlyga pripažįstama negaliojančia, priėmimą.
- 36 Šiomis aplinkybėmis nereikia aiškinti Chartijos 38 straipsnio, siekiant nustatyti, ar jame įtvirtintoms pagrindinėms teisėms prieštarauja tokia nacionalinė praktika, kaip ta, kuri yra šio klausimo dalykas.
- 37 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos kaip draudžiančios, kad ieškinio, kuriuo naudotojas reikalauja grąžinti sumas, sudarant sutartį su verslininku kaip išlaidas sumokėtas dėl sutarties sąlygos, kuri jau sumokėjus tas sumas priimtu galutiniu teismo sprendimu buvo pripažinta nesąžininga, senaties terminas būtų pradamas skaičiuoti nuo šio sumokėjimo dienos, neatsižvelgiant į tai, ar šis naudotojas žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šios sąlygos nesąžiningumą nuo to sumokėjimo momento, arba prieš šiuo teismo sprendimu pripažįstant tą sąlygą negaliojančia.

Dėl antrojo klausimo

- 38 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama, jog ieškinio, kuriuo naudotojas reikalauja grąžinti sumas, sudarant sutartį su verslininku kaip išlaidas sumokėtas dėl sutarties sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga galutiniu teismo sprendimu, senaties terminas prasidėtų tą dieną, kai nacionalinis aukščiausiosios instancijos teismas kitoje byloje paskelbė sprendimą, kuriame tą šios sutarties sąlygą atitinkanti standartinė sąlyga pripažinta nesąžininga.

- 39 Kaip matyti iš šio sprendimo 15 ir 20 punktuose primintos jurisprudencijos, Direktyva 93/13 siekiama leisti atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos, visų pirma suteikiant teisę susigrąžinti tai, ką jo nenaudai verslininkas nepagrįstai įgijo pagal tą nesąžiningą sąlygą.
- 40 Nustačius, kad ieškinio, kuriuo vartotojas reikalauja grąžinti sumas, kaip išlaidas sumokėtas pagal nesąžiningą sutarties sąlygą, senaties terminas prasideda tą dieną, kai nacionalinis aukščiausiosios instancijos teismas paskelbė sprendimą, kuriuo ginčijamoje sutartyje įtvirtintą sąlygą atitinkanti standartinė sąlyga pripažinta nesąžininga, daugeliu atvejų tai leistų verslininkui negrąžinti vartotojo nenaudai nepagrįstai pagal nesąžiningą sąlygą įgytas sumas, o tai būtų nesuderinama su iš šio sprendimo 29 punkte primintos jurisprudencijos išplaukiančiu reikalavimu, kad to senaties termino eigos pradžia negali būti nustatyta neatsižvelgiant į tai, ar tas vartotojas žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šios sąlygos nesąžiningumą, pagrindžiantį teisę į restituciją, ir netaikant verslininkui pareigos elgtis rūpestingai, taip pat informuoti vartotoją, nes dėl to vartotojo padėtis tampa nepalankesnė, o Direktyva 93/13 siekiama, kad to nebūtų.
- 41 Be to, nesant verslininko pareigos pateikti informaciją šiuo aspektu, negalima preziumuoti, kad vartotojas gali pagrįstai žinoti, kad jo sutartyje esanti sąlyga sutampa su standartine sąlyga, kurią nacionalinis aukščiausiosios instancijos teismas pripažino nesąžininga.
- 42 Iš tikrųjų, nors valstybės narės aukščiausiosios instancijos teismo jurisprudencija, jeigu tinkamai paviešinta, galėtų leisti vartotojui sužinoti apie jo ir verslininko sudarytos sutarties standartines sąlygas nesąžiningumą, negalima tikėtis, kad šis vartotojas, kurį pagal Direktyvą 93/13 siekiama apsaugoti kaip silpnesniąją šalį, palyginti su verslininku, imsis veiksmų, reiškiančių teisines paieškas (šiuo klausimu žr. 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rémimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 60 punktą).
- 43 Be to, šiuo aspektu reikia pažymėti, kad tokia nacionalinė jurisprudencija nebūtinai gali leisti *ipso facto* pripažinti nesąžiningomis visas tokio tipo sąlygas, numatytas visose verslininkų ir vartotojų šios valstybės narės teisės sistemoje sudarytose sutartyse. Jei standartinę sąlygą nacionalinis aukščiausiosios instancijos teismas pripažįsta nesąžininga, dar iš principo reikia kiekvienu atveju nustatyti, kiek konkrečioje sutartyje numatyta sąlyga sutampa su šia standartine sąlyga ir ji, kaip ir pastaroji, turi būti pripažinta nesąžininga.
- 44 Iš tikrųjų, kaip matyti iš Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies, nagrinėjant, ar verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlyga gali būti nesąžininga – tai reiškia, kad reikia nustatyti, ar dėl jos atsiranda ryški neatitiktis tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai – būtina atsižvelgti, be kita ko, į visas tos sutarties sudarymo aplinkybes. Toks atskiras kiekvieno atvejo nagrinėjimas svarbus ir dėl to, kad sąlygos nesąžiningumą gali lemti jos skaidrumo trūkumas. Taigi iš principo tam tikros sutarties sąlygos nesąžiningumas negali būti preziumuojamas, nes toks kvalifikavimas gali priklausyti nuo konkrečių kiekvienos sutarties sudarymo aplinkybių, visų pirma nuo konkrečios informacijos, kurią kiekvienas verslininkas pateikia kiekvienam vartotojui.
- 45 Tuo remiantis darytina išvada, kad iš protingai pastabaus bei nuovokaus vartotojo negalima reikalauti, kad jis savo iniciatyva ne tik nuolat domėtusi nacionalinio aukščiausiosios instancijos teismo sprendimais dėl tokiose sutartyse, kokias jis galėjo sudaryti su verslininkais, esančių standartinių sąlygų, bet ir remdamasis nacionalinio aukščiausiosios instancijos teismo sprendimu nustatytų, ar tam tikroje sutartyje numatyta sąlyga yra nesąžininga.

- 46 Be to, jeigu verslininkas galėtų pasinaudoti vartotojo pasyvumu atsižvelgiant į tą nacionalinio aukščiausiosios instancijos teismo konstatuotą neteisėtumą, tai prieštarautų Direktyvai 93/13. Iš tikrųjų tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėje byloje, verslininkas, t. y. bankas, iš principo turi toje srityje specializuotą teisės tarnybą, kuri parengė nagrinėjamą sutartį ir kuri yra pajėgi stebėti šio teismo jurisprudenciją ir ja remiantis padaryti išvadas dėl šio banko jau sudarytų sutarčių. Toks bankas taip pat iš principo turi Klientų aptarnavimo skyrių, kuris turi visą reikiamą informaciją, kad lengvai susisiektų su atitinkamais klientais.
- 47 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama, jog ieškinio, kuriuo reikalaujama grąžinti sumas, vartotojo kaip išlaidas sumokėtas pagal su verslininku sudarytos sutarties sąlygą, pripažintą nesąžininga galutiniu teismo sprendimu, senaties terminas prasidėtų tą dieną, kai nacionalinis aukščiausiosios instancijos teismas kitoje byloje paskelbė ankstesnį sprendimą, kuriuo standartinė sąlyga, atitinkanti tą šios sutarties sąlygą, pripažinta nesąžininga.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 48 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (devintoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principais,**

turi būti aiškinamos taip:

pagal jas draudžiama, kad ieškinio, kuriuo vartotojas reikalauja grąžinti sumas, sudarant sutartį su verslininku kaip išlaidas sumokėtas dėl sutarties sąlygos, kuri jau sumokėjus tas sumas priimtu galutiniu teismo sprendimu buvo pripažinta nesąžininga, senaties terminas būtų pradedamas skaičiuoti nuo šio sumokėjimo dienos, neatsižvelgiant į tai, ar šis vartotojas žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šios sąlygos nesąžiningumą nuo to sumokėjimo momento, arba prieš šiuo teismo sprendimu pripažįstant tą sąlygą negaliojančia.

- 2. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis**

turi būti aiškinamos taip:

pagal jas draudžiama, jog ieškinio, kuriuo reikalaujama grąžinti sumas, vartotojo kaip išlaidas sumokėtas pagal su verslininku sudarytos sutarties sąlygą, pripažintą nesąžininga galutiniu teismo sprendimu, senaties terminas prasidėtų tą dieną, kai nacionalinis aukščiausiosios instancijos teismas kitoje byloje paskelbė ankstesnį sprendimą, kuriuo standartinė sąlyga, atitinkanti tą šios sutarties sąlygą, pripažinta nesąžininga.

Parašai.